

Miia Heinonen, Vanamo Isotalo

Rokotusvastaisuuden syyt länsi- maissa

Kirjallisuuskatsaus

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Terveystenhoitaja AMK

Terveystenhoitotyön tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

7.11.2021

Tekijä	Miia Heinonen, Vanamo Isotalo
Otsikko	Rokotusvastaisuuden syyt länsimaissa
Sivumäärä	22 sivua + 1 liite
Aika	7.11.2021
Tutkinto	Terveydenhoitaja AMK
Tutkinto-ohjelma	Terveydenhoitotyön tutkinto-ohjelma
Ohjaaja	Marita Räsänen, THM Anu Leppänen TtM
<p>Rokotusvastaisuus on tunnettu ilmiö erityisesti kehittyneissä maissa. Maailman terveysjärjestö WHO määritteli käsitteen ”vaccine hesitancy” yhdeksi kymmenestä maailman terveyttä uhkaavasta tekijästä vuonna 2019. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää rokotusvastaisuuden taustalla olevia syitä länsimaissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli saadun tiedon perusteella ymmärtää mitä erilaisia syitä rokotusvastaisuuden taustalla on, erityisesti länsimaissa, jotta niihin pystyttäisiin puuttua paremmin. Tutkimuskysymyksemme oli: Mitä syitä rokotusvastaisuuden taustalla on länsimaissa?</p> <p>Tutkimusmenetelmänä käytimme soveltaen kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, joten aineisto muodostui aiemmin julkaistusta tutkimustiedosta. Ennen tiedonhakua määrittelimme aineiston valintaa ohjaavat sisäänotto- ja poissulkukriteerit. Haimme tutkimuksia eri tietokannoista ja lopulliseen työhön valikoitui 8 tutkimusartikkelia.</p> <p>Luettuamme tutkimusartikkelit huolellisesti ja löydettyämme vastauksia tutkimuskysymykseemme, järjestelimme aineiston tuloksia aineistolähtöisen analyysin päävaiheiden mukaisesti ensin pelkistäen alkuperäisilmaisut, ja sitten luokittelemalla ne ala- ja yläluokkiin. Keskeisiksi tuloksiksi aineistosta nousivat rokotteen haitalliset ominaisuudet, rokotuksen tarpeellisuuden epäily, tiedonpuute, yksilön ominaisuudet sekä arvomaailma. Tutkimusten tuloksissa toistuivat samanlaiset teemat, jotka vaikuttavat rokotusvastaisuuteen, esimerkiksi huoli rokotteiden haitta- ja sivuvaikutuksista, koulutus- ja tulotaso sekä vähäinen luottamus viranomaisiin.</p> <p>Opinnäytetyömme tuloksista hyötyvät esimerkiksi tulevat terveydenhoitajat, muut rokotteiden parissa työskentelevät ammattilaiset, jotka törmäävät työssään rokotusvastaisuuteen tai ketkä tahansa aiheesta kiinnostuneet. Tulokset auttavat ymmärtämään syitä rokotusvastaisuudelle ja tuloksia voi hyödyntää esimerkiksi asiakasohjaustilanteissa tai rokotusviestinnässä.</p>	
Avainsanat	rokotusvastaisuus, rokote-epäröinti, rokottaminen, kirjallisuuskatsaus

Author	Miia Heinonen, Vanamo Isotalo
Title	Reasons of vaccination resistance in Western countries
Number of Pages	22 pages + 1 appendice
Date	7 November 2021
Degree	Public Health Nursing
Degree Programme	Bachelor's degree
Instructor	Marita Räsänen, Senior lecturer Anu Leppänen, Senior lecturer
<p>Vaccination resistance is a well-known phenomenon, especially in developed countries. World Health Organization (WHO) defined the term “vaccine hesitancy” as one of the ten global health threats in 2019. The purpose of this thesis was to elucidate the underlying causes of vaccination resistance in Western countries. The aim of the thesis was to understand different reasons behind vaccination resistance, especially in Western countries, to address them better. Our research question was: What are the reasons behind anti-vaccination in Western countries?</p> <p>As a research method we used a descriptive literature review, so the material consisted of previously published research data. Before retrieving the information, we defined the inclusion and exclusion criteria that guided the selection of the material. We searched for studies from different databases and selected 8 research articles for the final study.</p> <p>After carefully reading the research articles and finding answers to our research question, we organized the results of the data according to the main steps of the data-driven analysis, first reducing the original expressions, and then classifying them into subcategories and upper categories. The main results that emerged from the categories were the harmful features of vaccines, the doubt for the necessity of vaccines, the lack of information, the characteristics of the individual and the values of the individual. The results of the studies repeated similar themes that affect vaccination resistance, such as concerns about the adverse and side effects of vaccines, levels of education and income, and low trust in the authorities.</p> <p>The results of our thesis will benefit future public health nurses, other professionals working with vaccines who come across anti-vaccination attitudes in their work, or anyone interested in the topic for example. The results help to understand the reasons behind vaccine resistance and can be used, for example, in client guidance situations or vaccination communication.</p>	
Keywords	vaccine hesitancy, vaccine refusal, vaccination, literature review

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Rokotusvastaisuus	2
2.1	Rokotusvastaisuus käsitteenä	2
2.2	Rokotusvastaisuus Suomessa	2
2.3	Rokotusvastaisuus muissa länsimaissa	3
3	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	4
4	Opinnäytetyön menetelmät	4
4.1	Kirjallisuuskatsaus	4
4.2	Aineiston valinta	5
4.3	Aineiston analyysi	8
5	Kirjallisuuskatsauksen tulokset	9
5.1	Rokotteen haitalliset ominaisuudet	9
5.2	Rokotuksen tarpeellisuuden epäily	10
5.3	Tiedonpuute	11
5.4	Yksilön ominaisuudet	11
5.5	Arvomaailma	13
6	Pohdinta	14
6.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	14
6.2	Luotettavuus ja eettisyys	16
6.3	Ammatillinen kasvu	18
	Lähteet	20
	Liitteet	
	Liite 1. Valitut tutkimusartikkelit	

1 Johdanto

Rokotusvastaisuutta on esiintynyt jo ensimmäisten isorokkorokotusten käyttöönoton jälkeen 1800-luvulla. Tällöin rokotusvastaisuus johtui erityisesti uuteen ja tuntemattomaan liittyvästä pelosta sekä rokotteiden pakollisuudesta. (Sivelä & Launis & Jääskeläinen & Puumalainen & Nohynek 2018: 648–652.) Rokotusvastaisuudella on siis pitkä historia, mutta sitä esiintyy edelleen. WHO määritteli käsitteen “vaccine hesitancy” vuonna 2019 yhdeksi maailman terveyttä uhkaavaksi tekijäksi, ja sillä tarkoitetaan vastahakoisuutta rokotuksia ja rokottamista kohtaan sekä rokotteista kieltäytymistä rokotteiden saatavuudesta huolimatta (World Health Organization 2019). Rokottamiseen liittyvän luottamuksen puutteen lisääntyminen sekä rokottamisen vastaisten liikkeiden suosion kasvu, kertovat siitä, että rokotusvastaisuus on ongelma yhä tänä päivänä, ja rokotusvastaisuuden ilmiö leviää nopeasti sosiaalisen median välityksellä. Erityisesti kehittyneissä maissa rokotusvastaisuus on tunnettu ilmiö. (Cata-Preta & Wehrmeister & Santos & Barros & Victora 2021: 24–33.)

Terveydenhoitajan työssä keskeistä on terveyden edistäminen ja sairauksien ennaltaehkäisy, ja rokotustoiminta tartuntatautien ehkäisyssä on tärkeä toiminta-alue (Terveydenhoitajaliitto). Rokotteet ovat lääkevalmisteita, joiden avulla voidaan luoda suoja tartuntatauteja vastaan sekä ennaltaehkäistä tartuntatauteihin liittyviä jälkitauteja, vammautumisia ja kuolemia (Fimea). Rokote suojaa niin rokotettua kuin myös epäsuorasti muita ihmisiä, kun taudinaiheuttajien leviäminen väestössä vähenee. Jos rokotuskattavuus on liian matala, riskit epidemioihin lisääntyvät. Koska rokotteilla pystytään ehkäisemään infektioitauteja tehokkaasti ja turvallisesti, tulee rokotusmyönteisyyttä edistää ja pyrkiä ehkäisemään rokotusvastaisuuden leviämistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.) Jotta rokotusvastaisuuteen voidaan puuttua ja ylläpitää hyvää rokotuskattavuutta, on tärkeää tutkia rokotusvastaisuuden taustalla vaikuttavia tekijöitä (Sivelä ym. 2018).

Tässä opinnäytetyössä perehdytään rokotusvastaisuuden syihin länsimaissa aiemman julkaistun tutkimustuloksen avulla. Länsimaiksi luetaan nykyään koko Eurooppa ja tavallisesti muutkin eurooppalaisen kulttuurin omaksuneet maat (Facta 2006). Tässä opinnäytetyössä länsimailla tarkoitetaan Eurooppaa, Yhdysvaltoja ja Kanadaa. Opinnäytetyömme menetelmänä käytimme soveltaen kuvailevaa kirjallisuuskatsausta.

2 Rokotusvastaisuus

2.1 Rokotusvastaisuus käsitteenä

Rokotusvastaisuudella tarkoitetaan sananmukaisesti jonkin rokotteen tai rokottamisen vastustamista. Rokotusvastaisuudesta puhutaan kansainvälisissä tutkimuksissa enimmäkseen käyttäen Maailman terveysjärjestö WHO:n kehittämää termiä ”vaccine hesitancy”. Rokottamisen ollessa yksi tehokkaimmista keinoista ehkäistä tartuntatauteja on tärkeää edistää rokotusmyönteisyyttä, sillä rokotuskattavuuden ollessa alhainen, riskit epidemioihin lisääntyvät. (Sivelä ym. 2018.)

Rokotusvastaisuuteen vaikuttavat monet erilaiset tekijät. Luottamus niin rokotteisiin kuin koko terveydenhuoltojärjestelmiin, käsitykset siitä, kuinka tärkeitä rokotukset ovat itselle sekä rokotteiden saatavuus ja saavutettavuus, selittävät rokotusvastaisuutta sekä vaikuttavat rokotuskattavuuteen. (Cata-Preta ym. 2021.) Rokotusvastaisuus voi johtua myös muun muassa sosiaalisista ja kulttuurisista seikoista, jotka heikentävät luottamusta rokotuksiin, kuten yhteiskunnallisesta vastakkainasettelusta, lisääntyvästä eriarvoisuudesta sekä sosiaalisen median vaikutuksista. Salaliittoteoriat selittävät osan rokotusvastaisuudesta. Ideologisen vastustuksen lisäksi rokotusvastaisuuden taustalla voi olla käytännöllisiä syitä, kuten pitkät matkat neuvolaan. (Sivelä ym. 2018.)

2.2 Rokotusvastaisuus Suomessa

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL julkaisee internet-sivustoillaan säännöllisesti rokotuskattavuusraportteja lasten rokotuskattavuudesta, HPV-rokotuskattavuudesta sekä influenssarokotuskattavuudesta. Ainakin lasten rokotustilastojen mukaan voidaan sanoa, että rokottamattomuus on Suomessa harvinaista, ja vain noin prosentti ei ole saanut kansalliseen rokotusohjelmaan kuuluvia perusrokotuksia lainkaan kolmeen ikävuo-teen mennessä. THL:n karttaesitys rokottamattomien lasten osuuksista vuodelta 2020 kertoo, että eniten rokottamattomuutta esiintyy Ahvenanmaalla, Pohjanmaalla ja Päijät-Hämeessä. Vaikka kansallisen rokotusohjelman rokotteilla on keskimäärin hyvä kattavuus, on yksittäisten rokotteiden osalta kattavuudessa alueellisia eroja. Esimerkiksi HPV-rokotuksen osalta nähdään, että Pohjanmaalla on Suomen maakunnista alhaisin rokotekattavuus. 53,9 % vuonna 2006 syntyneistä tytöistä oli saanut HPV-rokotuksen

vuonna 2019 Pohjanmaalla, kun Pohjois-Savossa vastaava prosentti oli 82,8. Syitä alueellisiin eroihin THL:n mukaan voivat olla muun muassa terveyskeskuskohtaiset erot sekä esimerkiksi uskonnollisten liikkeiden vahva alueellinen vaikutus. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

Vaikka Suomessa rokotuskattavuus on yleisesti ottaen hyvä, on silti riski rokotusvastaisuuden lisääntymiseen, ja sen aiheuttamiin seurauksiin aiheellinen, alueellisten erojen ollessa huomattavia. Suomessa rokotusasenteita on tutkittu varsin vähän, mutta kansainvälistä tutkimustietoa rokotteiden vastustamisesta on tehty laajasti. (Sivelä ym. 2018.)

2.3 Rokotusvastaisuus muissa länsimaissa

Tutkijoiden mukaan rokotteista kieltäytyjät Yhdysvalloissa eivät jaa yhtä yhdistävää näkemystä tai ideologiaa mutta yksi yhdistävä piirre on kuitenkin se, että he ovat olleet joskus ristiriitaisen tiedon ja disinformaation kohteena rokotuksista ja rokoteturvallisuudesta. Hämmennys ja ahdistus rokotteita kohtaan nousi Amerikassa 1990-luvun loppupuolella, johtuen kahdesta erillisestä tapahtumasta. Ensimmäinen merkittävä tapahtuma oli tieteellinen julkaisu vuodelta 1998, jossa gastroenterologi Andrew Wakefield spekuloi MPR-rokotteen ja autismin mahdollista yhteyttä. Toinen tapahtuma taas oli Yhdysvaltain elintarvike- ja lääkeviraston sekä Amerikan lastenlääketieteen akatemian päätös vuonna 1999 suositella tiomersaalin, elohopeapohjaisen säilöntäaineen, välitöntä poistamista tavanomaisista lastenrokotteista varatoimenpiteenä julkisen huolestuneen keskustelun vuoksi, kertomatta kuitenkaan selkeää syytä miksi näin toimittiin. Sekavat ja epäyhtenäiset julkiset lausunnot viranomaisilta kumpaankin tapaukseen ruokivat lopulta vanhempien johtamaa ruohonjuuritason liikettä, "Mercury Moms", joka vakuutti, että tiomersaali oli syy heidän lastensa autismiin. Vuosien saatossa Mercury Momsin jäsenet ja Wakefieldin kannattajat ovat sulautuneet rokotevastaiseksi liikkeeksi, joka on hyötynyt julkisuuden henkilöiden kannatuksesta, median kyseenalaistamattomasta tiedottamisesta sekä häikäilemättömien lääkäreiden ja käärmeöljykauppiaiden ahdistukseen perustuvasta voiton tavoittelusta. (Larson & Mnookin 2016: 529–530.)

Vaikka rokotuksilla ehkäistään maailmassa noin 2–3 miljoonaa kuolemantapausta vuosittain, on Euroopassakin alkanut lähiaikoina esiintyä rokotteilla ehkäistävien tautien

epidemioita, sillä rokotuskattavuus on ollut riittämätön. Euroopan Unionin neuvosto totesi jo vuonna 2011, että lasten rokotustilannetta EU:ssa olisi parannettava. Terveysalan asiantuntijoita huolettää rokotuksiin kohdistuvan luottamuksen hiipuminen, geografisista eroista johtuvat rokotusten saatavuusongelmat sekä lisääntynyt harhaanjohtava tieto rokotuksista. (Euroopan komissio.)

Aihe on ollut myös mediassa esillä viime aikoina. Esimerkiksi Yle Areenasta on ollut katsottavissa Ruotsin yleisradioyhtiön SVT:n kolmiosainen dokumenttisarja Vaccinkrigarna - rokotevastaisuuden soturit, jossa kaksi ruotsalaista toimittajaa soluttautuu vuonna 2019 rokotevastaisen liikkeen joukkoon (Typpö 2021). Aiheesta on myös lukuisia artikkeleja, esimerkiksi YLE uutisissa julkaistiin 22.3.2021 artikkeli Ranskassa voimistuneesta rokotekritiisyydestä, erityisesti terveydenhuollon ammattilaisten keskuudessa, (Heikkilä 2021) ja sanomalehti Kalevassa kerrottiin 29.9.2019 Kanadassa kuumana käyvästä rokotuskeskustelusta sekä Yhdysvaltojen tuhkarokkoepidemiasta (Olonqvist 2019).

3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kartoittaa rokotusvastaisuuden taustalla olevia syitä länsimaissa. Opinnäytetyön tavoitteena on saadun tiedon perusteella ymmärtää rokotusvastaisuuden syitä länsimaissa, jotta niihin voitaisiin puuttua. Opinnäytetyömme tuloksia voivat hyödyntää esimerkiksi tulevat terveydenhoitajat, muut rokotteiden parissa työskentelevät ammattilaiset, jotka törmäävät työssään rokotusvastaisuuteen tai ketkä tahansa aiheesta kiinnostuneet.

Tutkimuskysymys on: Mitä syitä rokotusvastaisuuden taustalla on länsimaissa?

4 Opinnäytetyön menetelmät

4.1 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksessa tutkitaan jo tehtyä tutkimustietoa ja kootaan niiden tuloksista perustaa uusille tutkimustuloksille. Kirjallisuuskatsauksen toteuttamisen apuna ovat menetelmälliset ohjeet ja pelisäännöt. Kirjallisuuskatsauksen käyttö menetelmänä on

perusteltua seuraavista syistä: kirjallisuuskatsaus kehittää jo olemassa olevaa teoriaa sekä luo uutta, sitä voidaan käyttää teorian laadun arvioimiseen, se luo asiakokonaisuudesta kokonaiskuvaa, sillä voidaan tunnistaa ongelmia sekä kuvata jonkun tietyn teorian historiallista kehitystä. (Salminen 2011:1–3.) Kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa kolmeen eri perustyyppiin: kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen, systemaattisen kirjallisuuskatsaukseen sekä meta-analyysiin (Salminen 2011:6).

Yleisin käytetty kirjallisuuskatsauksen tyyppi on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jota joskus nimitetään myös traditionaaliseksi kirjallisuuskatsaukseksi (Salminen 2011:6). Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa muodostetaan tutkimuskysymys ja valitaan aineisto, jonka perusteella tuotetaan kuvaileva, laadullinen vastaus (Kangasniemi ym. 2013: 291). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus jaetaan narratiiviseen ja integroivaan katsaukseen. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on menetelmällisesti kevyt ja sillä voidaan antaa kattava kuva kyseessä olevasta aiheesta tai sen historiasta ja kehityksestä. Integroiva kirjallisuuskatsaus tulee tarpeen, mikäli tutkittavaa aihetta täytyy kuvata eri näkökulmista. (Salminen 2011:6–8.)

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tiivistää olemassa olevien tutkimusten oleellisen sisällön ja tuo esiin tutkimuksia, joissa on merkittäviä ja kiinnostavia tieteellisiä tuloksia. Meta-analyysi kirjallisuuskatsauksen tyyppinä jaetaan vielä laadulliseen ja määrälliseen meta-analyysiin. Määrällinen eli kvantitatiivinen meta-analyysi on kirjallisuuskatsausten tyypeistä haastavin. (Salminen 2011:9–14.)

Käytimme opinnäytetyömme menetelmänä kuvailevaa kirjallisuuskatsausta soveltaen. Muodostimme Kangasniemi ym. artikkelin (2013) mukaisesti tutkimuskysymyksen, valitsimme sen ohjaamana aineiston, jonka analysoimme, ja lopuksi tarkastelimme aineiston antamia tuloksia.

4.2 Aineiston valinta

Tutkimuskysymys ohjaa aineiston valintaa kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa. Aineisto muodostuu aiemmin julkaistusta tutkimustiedosta ja menetelmän kannalta on tärkeää, että aineisto tarjoaa merkityksellistä tietoa tutkimuskysymykseen nähden. En-

nen tiedonhakua voidaan määritellä aineiston valintaa ohjaavat sisäänotto- ja poissulkukriteerit. (Kangasniemi ym. 2013: 295.) Sisäänotto- ja poissulkukriteerit näkyvät alla olevassa taulukossa (taulukko 1.)

Haimme alustavaan tiedonhakuun tietoa sekä suomen- että englanninkielisillä hakusanoilla eri tietokannoista, joihin on pääsy Metropolian lisenssillä. Tietokannat, joita käytimme, olivat CINAHL Complete, PubMed, MEDLINE, ProQuest Central, ScienceDirect, Taylor & Francis Online, MEDIC, Finna.fi ja Terveystietokanta. Käytetyt hakusanat, rajaukset ja osumat ovat taulukoitu alle (taulukko 2.). Finna.fi ja Terveystietokanta ei tuonut haluttuja tuloksia, joten jätimme ne pois tiedonhakutaulukosta. Rajasimme hakutulokset vuosilta 2011–2021. Valitsimme alustavasti otsikon ja abstraktin perusteella artikkeleita, jotka voisivat sopia tutkimukseemme ja tarkistimme niiden luotettavuuden Julkaisuforumin julkaisukanavien tasoluokituksista. Koko tekstin perusteella valitut artikkelit sisällönanalyysiin ovat taulukon (taulukko 2.) oikeassa reunassa.

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit tutkimusaineistolle

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
<ul style="list-style-type: none"> - Julkaistu vuosina 2011–2021 - Tieteellinen tutkimus tai alkupe- räistutkimuksen tuloksia käsitte- levä artikkeli - Julkaistu englannin tai suomen kielellä - Käsittelee rokotusvastaisuutta länsimaissa - Julkaisu on saatavilla maksutta kokotekstisenä 	<ul style="list-style-type: none"> - Julkaistu ennen vuotta 2011 - Julkaisu ei täytyä tieteellisen ar- tikkelin kriteerejä - Julkaistu muulla kuin englannin tai suomen kielellä - Käsittelee rokotusvastaisuutta muualla kuin länsimaissa - Julkaisu on maksullinen

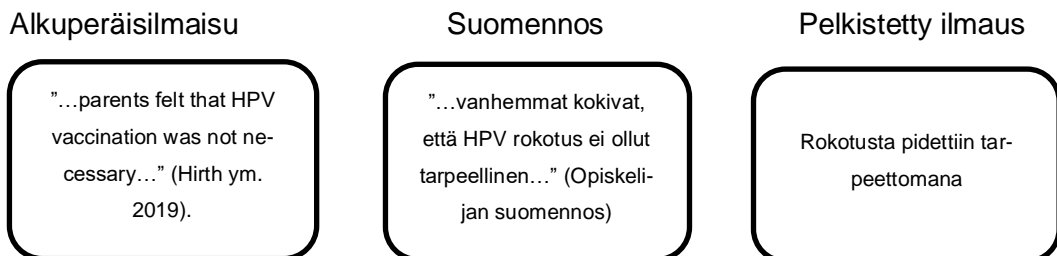
Taulukko 2. Tiedonhaku rokotusvastaisuuden syistä länsimaissa

Tietokanta	Hakusanat	Rajaukset	Osumat	Otsikon ja tiivistelmän perusteella valitut	Valitut
CINAHL	Anti-vacc* OR "vaccine hesitancy" OR "vaccine refusal" AND reas*	Vuodet 2011–2021, full text, English, peer reviewed	63	3	1
PubMed	Anti-vacc* OR "vaccine hesitancy" OR "vaccine refusal" AND reasons	Vuodet 2011–2021, free full text, English	133	3	1
Medline	"Anti-vaccination" OR "Vaccine hesitancy" AND reasons	Vuodet 2011–2021, full text, English	213	0	0
Science Direct	"Anti-vaccination" OR "Vaccine hesitancy" AND reasons	Vuodet 2011–2021, open access, research articles	180	2	0
Taylor & Francis Online	"Anti-vaccination" OR "Vaccine hesitancy" AND reasons	Vuodet 2011–2021, access to full text	487	4	3
ProQuest Central	"Anti-vaccination" AND "vaccine hesitancy" AND "vaccine refusal" AND reasons	Vuodet 2011–2021, Peer reviewed, full text, English	111	4	1
Medic	Rokot* AND kieltäytyminen	Vuodet 2011–2021	21	1	1
Manuaalinen haku		Vuodet 2011–2021			1

4.3 Aineiston analyysi

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkitaan, mitä valittu aineisto kertoo tutkittavasta ilmiöstä (Kylmä & Juvakka 2007: 117), ja aineistosta haetaan tarkasteltavan ilmiön kannalta merkityksellisiä seikkoja, jotka ryhmitellään eri kokonaisuuksiksi. Pääsisältö voidaan rakentaa monella eri tapaa esimerkiksi teemoittain, kategorioittain tai suhteessa teoreettiseen lähtökohtaan. Aineistolähtöinen kuvailun esittäminen edellyttää valittuun aineistoon syvällistä tutustumista ja aineiston hallintaa. (Kangasniemi ym. 2013: 295–297.)

Perehdyttyämme huolellisesti valittuun aineistoon hahmottaaksemme aineiston yleiskuvan, laadimme valitusta tutkimusaineistosta taulukon (Liite 1), josta näkyy tutkimusten tarkoitus, tavoitteet, menetelmät ja keskeiset tulokset. Seuraavaksi valitsimme analyysiyksikön. Analyysiyksikön valintaan vaikuttavat tutkittava asia ja aineisto (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2017). Tässä opinnäytetyössä analyysiyksikkönä käytettiin lauseita ja lauseenosia. Tämän jälkeen järjestelimme soveltaen aineistolähtöisen sisällönanalyysin päävaiheiden mukaisesti (Kylmä & Juvakka 2007: 116) aineistomme tuloksia samankaltaisiin luokkiin ensin pelkistäen tuloksia vastaavat alkuperäisilmaisut. Esimerkki alkuperäisilmaisun pelkistämisestä näkyy kuviossa 1.

Kuvio 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä

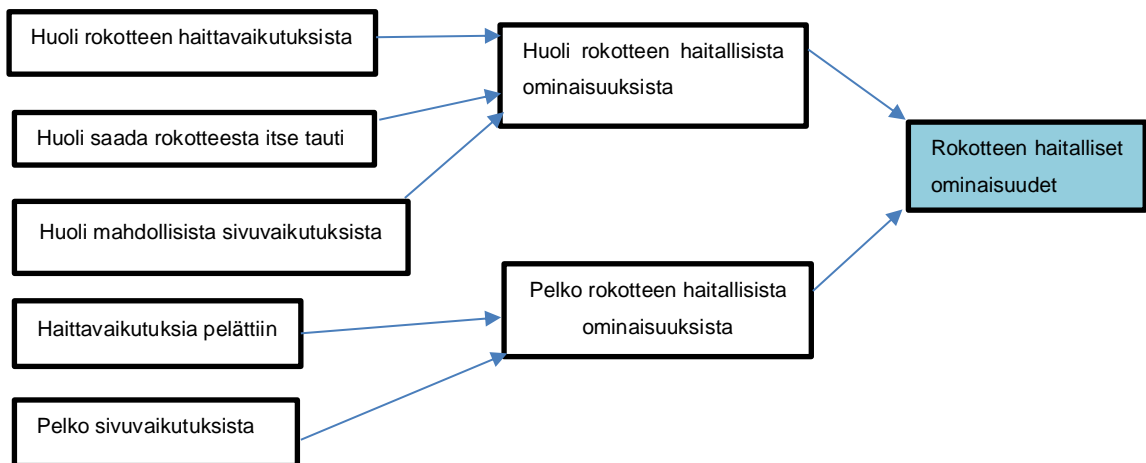
Alkuperäisilmaisujen pelkistämisen jälkeen jaoinme pelkistetyt ilmaisut alaluokkiin ja lopuksi muodostimme pääluokat osoittamaan tutkimuskysymykseemme vastaavia keskeisiä aineistosta nousseita teemoja. Luokittelu näkyy seuraavassa luvussa tulosten esittelyn kohdalla. Tutkimuskysymykseen vastaavien tulosten analysoinnin pohjalta laajemmiksi teemoiksi muodostuivat rokotteen haitalliset ominaisuudet (kuvio 2.), rokotuksen tarpeellisuuden epäily (kuvio 3.), tiedonpuute (kuvio 4.), yksilön ominaisuudet (kuvio 5.) sekä arvomaailma (kuvio 6.).

5 Kirjallisuuskatsauksen tulokset

5.1 Rokotteen haitalliset ominaisuudet

Pelkistetyistä ilmauksista muodostui yhdeksi pääluokaksi rokotteen haitalliset ominaisuudet, joka vastasi tutkimuskysymykseen mitä syitä rokotusvastaisuuden taustalla on länsimaissa. Yksi yleisimmistä syistä influenssarokotuksesta kieltäytymiseen terveydenhuoltoalan henkilökunnan keskuudessa Tampereella oli huoli haittavaikutuksista. Myös Raisiossa tehdyssä terveydenhuoltoalan ammattilaisille tehdyssä tutkimuksessa rokotteen haittavaikutuksia pelättiin. (Hägglom ym. 2019.)

Kanadan Quebecissä toteutetussa tutkimuksessa (Guaya & Gosselin & Petit & Baron & Gagneur 2019) tuotiin esiin, että rokotusvastaisuuden taustalla on huoli rokotteiden sivuvaikutuksista tai huoli itse taudin saamisesta rokotteesta. Myös slovenialaisessa tutkimuksessa (Vrdelja & Kraigher & Verčič & Kropivnik 2018) kerrottiin äitien pelon rokotteiden sivuvaikutuksista vaikuttavan siihen kuinka paljon tietoa he rokotteista hakevat internetistä tai ystäviltään.

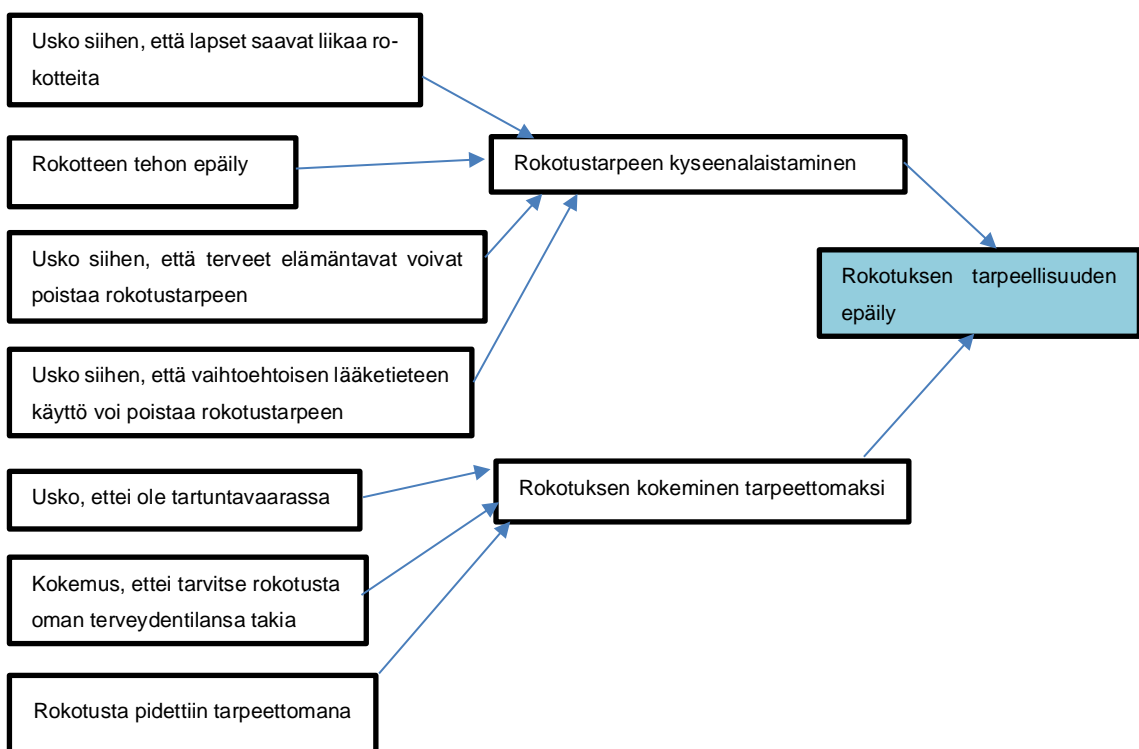

Kuvio 2. Aineiston luokittelu pelkistetyistä ilmauksesta alaluokkaan ja alaluokasta pääluokkaan: Rokotteen haitalliset ominaisuudet

5.2 Rokotuksen tarpeellisuuden epäily

Toiseksi pääluokaksi pelkistetyistä ilmauksista muodostui rokotuksen tarpeellisuuden epäily. Häggblom ym. 2019 Rasion tutkimuksessa vastaajat, jotka eivät olleet ottaneet kausi-influenssarokotusta aikaisemmin, perustelivat päätöstään sillä, että oma terveydentila koettiin niin hyväksi, ettei rokotukselle katsottu olevan tarvetta. Vastaajat myös epäilivät influenssarokotteen tehoa. Tampereen tutkimuksessa yleinen syy rokotuksesta kieltäytymisessä oli näkemys, että perusterveet työntekijät eivät tarvitse rokotusta.

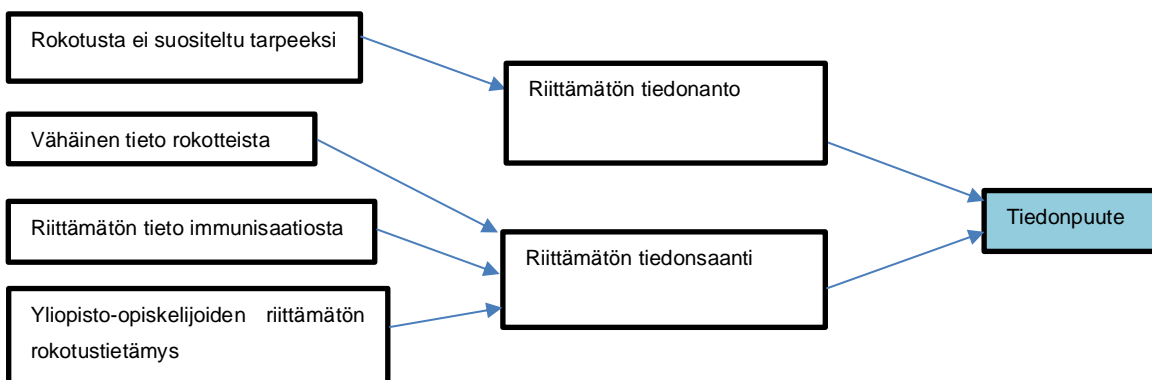
Guayan, Gosselinin, Petitin, Baronin ja Gagneurin (2019) tutkimuksen mukaan rokotusvastaisten ihmisten mielestä lapset saavat liikaa rokotteita ja he uskovat, että terveet elämäntavat tai vaihtoehtoisen lääketieteen käyttö voi poistaa rokotustarpeen. He myös ajattelevat, etteivät ole itse tartuntavaarassa, eivätkä sen takia halua rokotetta. Hirth ym. 2019 tutkimuksen mukaan yleisin syy, miksi vanhemmat eivät aikoneet ottaa lapselleen HPV-rokotetta oli se, että vanhemmat kokivat, että rokote ei ollut tarpeellinen.

Kuvio 3. Aineiston luokittelu pelkistetyistä ilmauksesta alaluokkaan ja alaluokasta pääluokkaan: Rokotuksen tarpeellisuuden epäily

5.3 Tiedonpuute

Kolmanneksi pääluokaksi muodostui tiedonpuute pelkistettyjen ilmausten myötä. Syitä, miksi vanhemmat eivät aikoneet ottaa lapselleen HPV-rokotetta oli rokotteen tarpeellisuuden epäilyn lisäksi se, että rokotetta ei suositeltu tarpeeksi eikä rokotteesta ollut tarpeeksi tietoa (Hirth. ym. 2019). Puolalaisessa tutkimuksessa (Zarobkiewicz & Zimecka & Zuzak & Cieslak & Rolinski & Grywalska 2017) kävi ilmi, että tutkittujen yliopisto-opiskelijoiden riittämätön rokotustietämys vaikutti rokoteasenteisiin. Myös riittämätön tieto immunisaatiosta oli yhdistetty rokotusvastaisuuteen kanadalaistutkimuksessa (Guaya ym. 2019).

Kuvio 4. Aineiston luokittelu pelkistetyistä ilmauksesta alaluokkaan ja alaluokasta pääluokkaan: Tiedonpuute

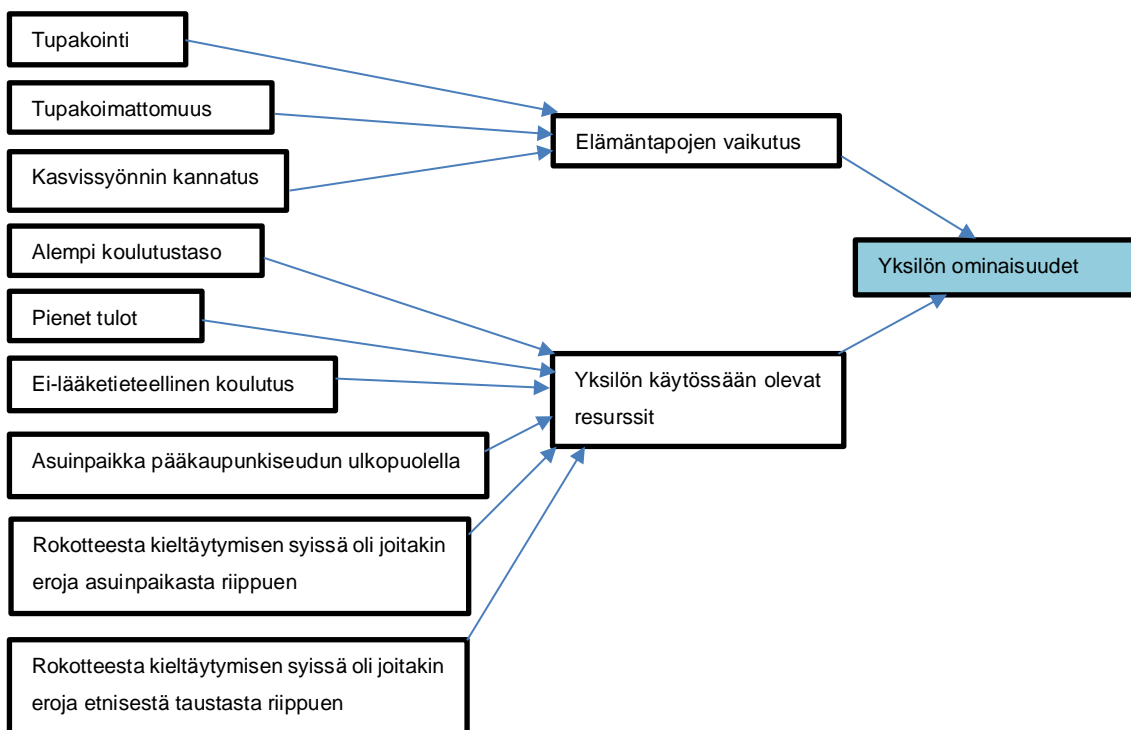
5.4 Yksilön ominaisuudet

Neljäs pääluokka, joka muodostui pelkistetyistä ilmauksista, oli yksilön ominaisuudet. Tutkimuksen (Bauemgaertner ym. 2018: 9) mukaan voidaan sanoa, että rokotusasenteet ovat ainakin osittain riippuvaisia siitä, mitä resursseja yksilöllä on käytössään. Esimerkiksi ikä ja tulotaso vaikuttavat rokotusasenteisiin. Tulosten mukaan vanhemmilla on hieman negatiivisempia ajatuksia immunisaatiosta kuin nuoremmilla vastaajilla.

Hirth ym. 2019 tutkimuksen mukaan syyt HPV-rokotteesta kieltäytymiseen vaihtelivat asuinpaikasta riippuen. Esimerkiksi vanhemmat, jotka eivät aikoneet ottaa rokotetta lapselleen Yhdysvaltojen keskilännessä, kertoivat syyksi todennäköisimmin tiedonpuutteen verrattuna vanhempiin Yhdysvaltojen koillisosissa. Rokotuksesta kieltäytymisen

taustalla olevat syyt vaihtelivat jonkin verran myös yksilön etnisestä taustasta riippuen. Esimerkiksi, jos vastaaja oli muu kuin latinalaisamerikkalainen, tummaihoisen tai valkoihoisen, hän todennäköisemmin ilmoitti rokotteesta kieltäytymisen syyksi sen, että rokotetta ei suositeltu tarpeeksi tai heillä ei ollut tarpeeksi tietoa rokotteesta verrattuna valkoihoisiin vastaajiin, jotka eivät aikoneet ottaa rokotusta. Yleisiä syitä, miksi vanhemmat eivät halunneet lapselleen HPV-rokotetta, oli yksilölliset ominaisuudet, kuten: lapsi ei ollut vielä seksuaalisesti aktiivinen tai lapsi ei ollut sopivassa iässä. (Hirth ym. 2019.)

Guayan ym. tutkimuksessa (2019) oli huomattu, että tupakointi liittyy merkittävästi rokote-epäröintiin. Belgian Flanderissa toteutetussa tutkimuksessa (Luyten & Desmet & Dorgali & Hens & Beutels 2013) saatiin taas aivan päinvastainen tulos; tupakoimattomien henkilöiden todennäköisyys olla rokoteskeptisiä oli 40 % suurempi kuin tupakoivien. Myös kasvissyönnin kannatus (Vrdelja ym. 2018), alempi koulutustaso (Guaya ym. 2019), pienet tulot (Guaya ym. 2019), ei-lääketieteellinen koulutus (Zarobkiewicz ym. 2017) ja asuinpaikka pääkaupunkiseudun ulkopuolella (Guaya 2019) oli linkitetty rokotusvastaisuuteen.

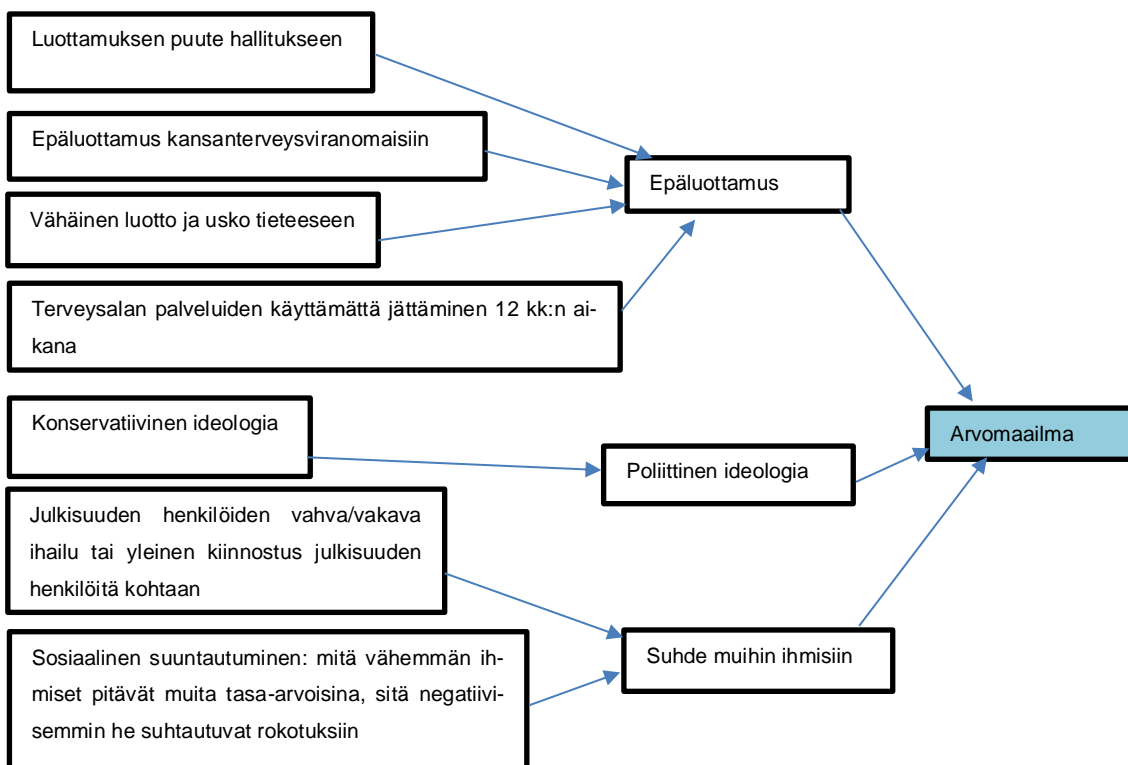
Kuvio 5. Aineiston luokittelu pelkistetystä ilmauksesta alaluokkaan ja alaluokasta pääluokkaan: Yksilön ominaisuudet

5.5 Arvomaailma

Viidenneksi pääluokaksi pelkistetyistä ilmaisuista muodostui arvomaailma. Martinez-Berman ym. 2020 tutkimuksessa tutkittiin julkisuuden henkilöiden ihailun vaikutusta rokotusvastaisuuteen ja tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että vakavampi julkisuuden henkilöiden ihailu, oli yhteydessä rokotusvastaisiin asenteisiin yleisesti. Ihmiset, jotka ihailivat vakavasti julkisuuden henkilöä tai henkilöt, jotka olivat yleisesti kiinnostuneita julkisuuden henkilöistä, tiesivät rokotteiden olevan hyödyllisiä, mutta he olivat huolissaan rokotteiden mahdollisista haittavaikutuksista ja niiden käytöstä kaupallisen hyödyn tavoittelussa. Julkisuuden henkilöiden vakavalla ihailulla oli positiivinen yhteys myös salaliittoteorioihin uskomiseen. (Martinez-Berman ym. 2020.)

Bauemgaertner ym. 2018 tutkimuksen mukaan konservatiivisella ideologialla on vahva ja tilastollisesti merkittävä vaikutus rokotusasenteisiin sekä luottamukseen hallituksen lääketieteellisiä asiantuntijoita kohtaan. Tulosten mukaan luottamuksen puute hallitukseen oli yhteydessä rokotteista kieltäytymiseen, ja ihmiset, jotka eivät uskoneet hallituksen lääketieteellisiin asiantuntijoihin, eivät muita ihmisiä todennäköisemmin ottaneet rokotusta tuhkarokkoa, hinkuyskää tai influenssaa vastaan. Ihmiset, jotka eivät luottaneet hallitukseen, olivat usein konservatiiveja. Tutkimustulosten mukaan konservatiiviset henkilöt eivät muita ihmisiä todennäköisemmin ota rokotuksia tuhkarokkoa, hinkuyskää tai influenssaa vastaan. (Bauemgaertner ym. 2018: 7–9.)

Samanlaista tulosta saatiin myös Guayan ym. tutkimuksessa (2019); epäluottamus kansanterveysviranomaisiin tunnistettiin riippumattomana tekijänä rokote-epäröinnissä. Myös vähäinen luotto ja usko tieteeseen (Vrdelja 2018), terveysalan palveluiden käyttämättä jättäminen 12 kk:n aikana (Guaya 2019) ja sosiaalinen suuntautuminen (Luyten ym. 2013) vaikuttavat rokotusasenteisiin. Luyten ym. (2013) Belgiassa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että rokotteisiin ja rokottamiseen skeptisesti suhtautuvilla on erilainen sosiaalinen suuntautuminen kuin niillä, jotka suhtautuvat rokotteisiin ja rokottamiseen myönteisesti. Mitä vähemmän ihmiset pitivät muita tasa-arvoisina, sitä negatiivisemmin he suhtautuivat rokotuksiin ja rokottamiseen.

Kuvio 6. Aineiston luokittelu pelkistetystä ilmauksesta alaluokkaan ja alaluokasta pääluokkaan: Arvomaailma

6 Pohdinta

6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata, millaisia syitä rokotusvastaisuuden taustalla on länsimaissa. Tutkimusaineistomme koostui 8 erilaisesta tutkimuksesta ja tulokset vastasivat hyvin tutkimuskysymykseemme ”Mitä syitä rokotusvastaisuuden taustalla on länsimaissa?”. Suurin osa esille tulleista syistä liittyivät yksilön ominaisuuksiin ja arvomaailmaan. Eri tutkimuksissa tuli samankaltaisia tuloksia, esimerkiksi huoli ja pelko rokotteiden sivu- ja haittavaikutuksista toistui useassa tutkimuksessa. Eriäviäkin huomioita nousi esiin; yhdessä tutkimuksessa huomattiin yhteys tupakoinnin ja rokotusvastaisuuden välillä, kun taas toisessa tutkimuksessa rokotusvastaiset tupakoivat vähemmän kuin rokotteisiin ja rokottamiseen myönteisesti suhtautuvat.

Tulosten mukaan yksilön ominaisuudet vaikuttavat olennaisesti rokotusasetteisiin ja tuloksista voidaan huomata yhteys elämäntapojen sekä yksilön käytössä olevien resurssien ja rokotusvastaisuuden välillä. Esimerkiksi alempi koulutustaso oli yhtenä syynä rokotusvastaisuuden taustalla, joten rokotusvastaisuuden ehkäisemiseksi, voitaisiin jo alemmilla luokka-asteilla opettaa enemmän rokotteista ja niillä ehkäistävistä taudista. Myös arvomaailma nousi yhdeksi keskeisimmistä tuloksista kirjallisuuskatsauksessamme. Arvot vaikuttavat siihen, miten ihminen toimii ja ajattelee sekä ohjaavat ihmisen päätöksiä, joten arvomaailman vaikutus rokotuspäätökseen, ei tuloksena tullut yllätyksenä. Vaikka rokotusvastaisuuden syynä olisi se, että yksilö kokee rokotuksen tarpeettomaksi, voisiko taustalla kuitenkin pohjimmaisena syynä olla arvomaailmaan liittyä poliittinen ideologia tai luottamuksen puute hallitukseen tai tieteeseen. Toisin sanoen, koska tulosten perusteella voidaan sanoa, että arvomaailma vaikuttaa olennaisesti rokotuspäätökseen, niin voisiko esimerkiksi tiedonpuute olla arvomaailmasta johdettavaa?

Tutkimuksissa esiin tullut luottamuksen puute viranomaisiin ja hallitukseen vaikuttaa melko hälyttävältä, sillä juuri nämä tahot ovat keskeisessä roolissa kaikessa rokotustoiminnassa ja tiedottamisessa. Vaikka luotettavan tiedon jakaminen olisi tärkeää rokotusvastaisuuden ehkäisemisessä, niin jos ihminen esimerkiksi uskoo, että vaihtoehtoinen lääketiede voi poistaa rokotustarpeen, niin kuinka paljon hänelle hyödyttää antaa tietoa rokotteesta, jos hän ei edes luota tieteeseen, hallitukseen tai viranomaisiin? Millä tavoin siinä kohtaa pystyisi lisäämään rokotusmyönteisyyttä? Vaikka tutkimuksissa luottamuksen puute hallitukseen koski vain ulkomailla tehtyjä tutkimuksia, on kuitenkin myös Suomessa vastaavaa epäluottamusta viranomaisia kohtaan. Esimerkiksi Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL), on ollut kritiikin kohteena muun muassa sen lääkeyhtiöiltä saaman rokotustutkimuksien rahoituksen takia (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019).

Tiedonpuute rokotteista ja rokottamisesta on huolestuttavaa, etenkin, kun sitä esiintyy jopa lääketieteen opiskelijoiden keskuudessa, kuten puolalaisessa tutkimuksessa tuli ilmi. Nykyään on saatavilla paljon tietoa rokotteista internetin ansiosta, joten on hieman yllättävää, että tiedonpuute nousi näin vahvasti esille. Toisaalta ihmiset eivät välttämättä tiedä, mikä on luotettavaa tietoa. Esimerkiksi tutkimuksen (Martinez-Berman ym. 2020), tulosten mukaan voidaan todeta, että julkisuuden henkilöiden jakamalla sisällöllä, voi olla merkitys siihen, miten ihminen suhtautuu rokotuksiin. Lisäksi (Hirth ym.

2019) tutkimuksessa tuli esille, että rokotusta ei suositeltu tarpeeksi terveydenhuollon ammattilaisten puolelta, joten tiedonpuute ei ole pelkästään yksilön itsensä vastuulla. Slovenialaisessa tutkimuksessa (Vrdelja ym. 2018) kävi ilmi, että äidit etsivät tietoa rokotteista internetistä tai ystäviltaan. Tulosten perusteella voisi sanoa, että terveydenhuollon ammattilaisten pitäisi antaa enemmän luotettavaa tutkittuun tietoon perustuvaa tietoa rokotteista sekä ohjata ihmistä luotettavan tiedon lähteille.

Rokotusvastaisuudella on pitkä historia Suomessa 1900-luvun alkupuolelta lähtien (Rytty 2020: 215). Kirjallisuuskatsauksemme tulokset kertovat ilmiön olevan edelleen ajankohtainen, ja myös vallitseva Covid-19 pandemia ja koronavirusrokotteen ympärillä oleva keskustelu, tukevat työmme ajankohtaisuutta. Tutkimuksissa käsiteltiin eri rokotteita, joten on vaikea vetää suoraa johtopäätöstä tai yleistää tuloksia koskemaan laajalti koko rokotusvastaisuuden ilmiötä, mutta toisaalta tulokset toistuivat eri tutkimuksissa, joten rokotusvastaisuuden taustalla vaikuttaisi olevan samoja vaikuttavia tekijöitä rokotteesta riippumatta. Rokotusvastaisuuden syyt ovat moninaiset, joten keinot sitä vastaan tulisi olla myös. Tutkimusta rokotusvastaisuuden syistä länsimaissa tulisi jatkaa, etenkin Suomessa, jossa aihetta ei ole tutkittu vielä laajasti.

6.2 Luotettavuus ja eettisyys

Kirjallisuuskatsauksen luotettavuutta ja eettisyyttä voidaan arvioida kirjallisuuskatsauksen eri vaiheiden ja erityispiirteiden täsmentämisen avulla. Kun kirjallisuuskatsauksen eri vaiheet jäsennetään lukijalle näkyväksi, se edistää menetelmän luotettavuutta. Keskeinen luotettavuuteen vaikuttava tekijä on aikaisemman tutkimuksen sisällöllinen valinta, eli se, kuinka aikaisempi tutkimus vastaa tutkimuskysymykseen. (Kangasniemi ym. 2013: 292–296.) Opinnäytetyömme luotettavuuden arviointia ohjaavat laadullisen tutkimuksen kriteerit, joita ovat vahvistettavuus, uskottavuus, siirrettävyys ja refleksiivisyys (Kylmä & Juvakka 2007: 127).

Kirjallisuuskatsauksen tiedonhaun tulee olla standardien mukainen, jotta se on kelvollinen ja uskottava (Salminen 2011: 10). Sen tekemisessä tulee olla kriittinen aiempaa kirjallisuutta kohtaan, esimerkiksi arvioimalla aineiston kattavuutta ja pohtia, onko tutkittavaa ilmiötä tarkasteltu tarpeeksi eri näkökulmista. Ongelmaksi voi muodostua se, ettei tutkittavasta aiheesta löydy tarpeeksi tietoa. Pienet otokset eivät välttämättä anna

hyvää yleiskuvaa aiheesta. Jotta kirjallisuuskatsauksemme on luotettava, teimme kattavan tiedonhaun, ja käytimme tutkittuun tietoon perustuvia lähteitä. Tiedonhakuja tehtäessä on suositeltavaa arvioida tutkimusten ikää ja rajata hakuja ajallisesti. Toki aiheesta riippuen vanhoihin lähteisiin ja klassikkoteoksiin perehtyminen voi olla tarpeen. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2017: 92–93.)

Tässä opinnäytetyössä rajasimme hakutulokset vuosiin 2011–2021, jotta tutkimustieto olisi ajankohtaista. Ammatilliset julkaisut ja opinnäytetyöt rajasimme kirjallisuuskatsauksen ulkopuolelle. Kirjallisuuskatsauksessa käytimme vain laadukkaita tieteellisiä julkaisuja ja alkuperäisiä lähteitä, sillä tutkimuksen luotettavuus voi kärsiä, mikäli toisen käden lähteissä käytetyt viitaukset alkuperäistutkimukseen ovat virheellisiä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2017: 92–93.) Uskottavuutta edistää se, että opinnäytetyötä on ollut tekemässä kaksi henkilöä, mikä mahdollistaa keskustelun tutkimusprosessista ja sen tuloksista. Olemme raportoineet opinnäytetyömme vaiheet tarkasti taulukoiden sekä kuvaillen, mikä lisää työmme uskottavuutta. Taulukoimme myös keskeiset tulokset valituista artikkeleista, mikä kertoo tutkimusten vastaavuuden suhteessa tutkimuskysymykseemme. Kuvailu siitä, miten olemme päätyneet tuloksiimme ja johtopäätöksiimme, lisää opinnäytetyömme vahvistettavuutta. (Kylmä & Juvakka 2007: 127–129.)

Refleksiivisyyden toteutumiseksi, tutkijan tulee olla tietoinen omista lähtökohdistaan tutkimuksen tekijänä. Tutkimusaineiston subjektiivinen arviointi voi johtaa siihen, että tutkimusaineistoon vaikuttaa tutkijan oletukset ja ennako-odotukset. Tässä työssä luotettavuutta lisää se, että aineistoa on tutkinut kaksi ihmistä, mikä todennäköisesti vähentää mahdollisia oletuksia aineiston vallinnassa ja tulkinnassa. Opinnäytetyötämme voidaan arvioida myös siirrettävyyden mukaan, ja siirrettävyydellä tarkoitetaan tutkimustulosten siirrettävyyttä muihin vastaaviin tilanteisiin. (Kylmä & Juvakka 2007: 127–129.) Tutkimuksemme luotettavuutta saattaa heikentää tutkimusaineiston koostuminen hyvin erilaisista tutkimuksista, mikä voi vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen ja siirrettävyyteen.

Otimme eettiset vaatimukset ja periaatteet huomioon kaikissa opinnäytetyöprosessin vaiheissa ja suoritimme tutkimuksemme hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) valvoo hyvää tieteellistä käytäntöä, joka ohjaa opinnäytetyön tekemistä. Jotta tieteellinen tutkimus on eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa sekä sen tulokset uskottavia, tulee tutkimus suorittaa hyvän tieteellisen käy-

tännön edellyttämällä tavalla. Tulosten tallennuksessa ja niiden esittämisessä sekä arvioinnissa tulee noudattaa huolellisuutta, tarkkuutta ja rehellisyyttä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012: 6.) Koska opinnäytetyömme tehtiin kirjallisuuskatsauksena, tutkimuslupia tai eettistä ennakkoarviointia ei tarvittu. Kunnioitimme opinnäytetyötä tehdessämme muiden tutkijoiden työtä ja käytimme asianmukaisia viittauksia arvostuksen osoituksena. Tarkistimme työmme myös plagiointin tarkistukseen käytettävällä Turnitin-ohjelmalla.

6.3 Ammatillinen kasvu

Tulevassa työssämme terveydenhoitajina tulemme käyttämään näyttöön perustuvaa tietoa, ja tämä opinnäytetyöprosessi valmisti meitä siihen kehittämällä tiedonhakutaitojamme luotettavan tiedon etsinnässä. Kehityimme erilaisten hakukoneiden käytössä ja artikkelien luotettavuuden arvioinnissa. Opimme tutkimuksen tekemisen prosessista ja erityisesti kirjallisuuskatsauksesta tutkimusmetodinä. Opinnäytetyöprosessi tuli tutuksi erilaisten työpajojen ja ohjauskeskusteluiden myötä. Tutkimusvaiheiden raportointi on erittäin tärkeää tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa, ja siinä koemme onnistuneemme hyvin.

Melkein kaikki artikkelit olivat englanniksi, joka vaikeutti hieman niiden lukemista, sillä tekstit piti ensin kääntää suomeksi ja sanasto oli melko hankalaa. Hankalimmaksi kuitenkin osoittautui aineiston analysointi ja siinä erityisesti luokittelu ala- ja yläluokkiin.

Parin kanssa työskentely antoi mahdollisuuden pohdintaan ja reflektointiin koko opinnäytetyöprosessin aikana. Erilaisten näkökulmien yhteensovittaminen rikastutti työtämme. Parityöskentely kehitti myös ammatillisia valmiuksiamme, koska työssämme tulee osata toimia yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa. Yhteistyömme toimi saumattomasti ja parin kanssa työskentely auttoi reflektoinnissa paljon. Työskentely etänä sähköisten järjestelmien kautta oli opettavaista.

Opinnäytetyön prosessi vaati tarkkaa ajan käytön suunnittelua ja pitäytymistä annettussa aikataulussa. Etenimme suunnitelman mukaisesti ja opinnäytetyöprosessimme valmistui ajallaan. Projektiluonteinen työskentely antoi meille valmiuksia tulevaisuuden työelämään.

Tutkimusten tiivistäminen ja vertailu, tulosten auki kirjoittaminen sekä niiden laajempi pohdinta antoivat arvokasta tietoa rokotusvastaisuudesta ilmiönä ja kehitti ymmärrystämme ilmiön kokonaisvaltaisuudesta. Rokotusvastaisuuden tutkiminen lisäsi meidän ammatillisia valmiuksiamme kohdata rokote-epäröiviä asiakkaita tulevaisuudessa terveydenhoitajan työssä.

Lähteet

Baumgaertner, Bert & Carlisle, Juliet E. & Justwan, Florian 2018. The influence of political ideology and trust on willingness to vaccinate. *PLoS One* 13 (1). 8. <<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0191728>>. Viitattu 27.9.2021.

Cata-Preta, Bianca & Wehrmeister, Fernando & Santos, Thiago & Barros, Aluísio & Victora Cesar 2021. Patterns in Wealth-related Inequalities in 86 Low- and Middle-Income Countries: Global Evidence on the Emergence of Vaccine Hesitancy. *American Journal of Preventive Medicine* 60 (1). Elsevier Inc. 24–33.

Euroopan komissio n.d. Rokotukset. Yleiskatsaus. <https://ec.europa.eu/health/vaccination/overview_fi>. Viitattu 27.9.2021.

Facta 2006. Suomenkielinen tietosanakirja. WSOY, Helsinki.

Fimea. Rokotteet. Lääkealan turvallisuus ja kehittämiskeskus. <<https://www.fimea.fi/vaestolle/rokotteet>>. Viitattu 21.9.2021.

Guay, Maryse & Gosselin, Virginie & Petit, Geneviève & Baron, Geneviève & Gagneur, Arnaud 2019. Determinants of vaccine hesitancy in Quebec: a large population-based survey. *Human Vaccines & Immunotherapeutics* 15 (11). 2527–2533. <<https://doi.org/10.1080/21645515.2019.1603563>>. Viitattu 16.9.2021.

Heikkilä, Annastiina 2021. Ranskalaisten rokotekammo ei hellitä edes pandemian aikana. *YLE uutiset* 22.3.2021. <<https://yle.fi/uutiset/3-11846581>>. Viitattu 24.3.2021.

Hirth, Jacqueline M. & Fuchs, Erika L. & Chang, Mi Hyun & Fernandez, Maria E. & Berenson, Abbey B. 2019. Variations in reason for intention not to vaccinate across time, region, and by race/ethnicity, NIS-Teen (2008–2016). *Vaccine* 37 (4), 595–601. <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6559359/>>. Viitattu 27.9.2021.

Hägglom, Tony & Oksi, Jarmo & Rintala, Esa 2019. Terveystieteiden henkilöstön asenteet influenssarokotusta kohtaan. *Lääkärilehti* 74 (4), 187–192.

Kangasniemi, Mari & Pietilä, Anna-Maija & Utriainen, Kati & Jääskeläinen, Petri & Ahonen, Sanna-Mari & Liikanen, Eeva 2013. Kuvailtava kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25 (4). 291–301.

Kankkunen, Päivi & Vehviläinen-Julkunen, Katri 2017. Tutkimus hoitotieteessä. 3–5 painos. Helsinki: Sanoma Pro OY.

Kylmä, Jari & Juvakka, Taru 2007. Laadullinen terveystutkimus. 1. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Larson, Heidi J. & Mnookin, Seth 2016. The Vaccine Book. Chapter 27 – Trust and Confidence in Vaccines: Tales of Three Vaccines, Lessons for others. 2. painos. Yhdysvallat: Academic Press. 529–540.

Luyten, Jeroen & Desmet, Pieter & Dorgali, Veronica & Hens, Niel & Beutels, Philippe 2013. Kicking against the pricks: vaccine sceptics have a different social orientation. *European Journal of Public Health* 24 (2). 2014. 310–314. <<https://doi.org/10.1093/eurpub/ckt080>>. Viitattu 16.9.2021.

Martinez-Berman, Lisset & McCutcheon, Lynn & Huynh, Ho P. 2020. Is the worship of celebrities associated with resistance to vaccinations? Relationships between celebrity admiration, anti-vaccination attitudes, and beliefs in conspiracy. *Psychology, Health & Medicine* 26 (9). 2021. 1063–1072.

Ollonqvist, Marko 2019. Kanadan Torontossa kiistellään lasten rokottamisesta - Yhdysvalloissa meneillään pahin tuhkarokkoepidemia sitten vuoden 1992. *Kaleva* 29.9.2019. <<https://www.kaleva.fi/kanadan-torontossa-kiistellaan-lasten-rokottamises/1681583>>. Viitattu 27.9.2021.

Rytty, Suvi 2020. Rokotusvastaisuus historiallisena ilmiönä 1900-luvun alun Suomessa. *Sosiaalislääketieteellinen aikakauslehti* (57), 215–227.

Salminen, Ari 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan Yliopiston julkaisuja. <https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf>. Viitattu 18.3.2020.

Sivelä, Jonas & Launis, Veikko & Jääskeläinen, Susanna & Puumalainen, Taneli & Nohynek, Hanna 2018. Käsitteet rokotuksista ja rokotuskattavuuteen vaikuttavat tekijät. *Lääkärilehti* 73 (10), 648–652. <<https://www-laakarilehti-fi.ezproxy.metropolia.fi/tieteessa/katsausartikkeli/kasitykset-rokotuksista-ja-rokotuskattavuuteen-vaikuttavat-tekijat/>>. Viitattu 18.3.2021.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Kansalaisten rokote-epäröinti – Kuinka vahvistaa rokotemyönteisyyttä? Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. Kannanotto. Julkaistu 28.5.2019. <<https://etene.fi/documents/1429646/13516255/Rokote+ep%C3%A4r%C3%B6inti+kannanotto+280519/f7a1fd87-5a54-39d0-7892-274424c88763/Rokote+ep%C3%A4r%C3%B6inti+kannanotto+280519.pdf>>. Viitattu 7.10.2021.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Miksi rokotuksia tarvitaan? Päivitetty 22.11.2019. <<https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/tietoa-rokotuksista/miksi-rokotuksia-tarvitaan->>. Viitattu 15.9.2021.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Rokotuskattavuus. Päivitetty 9.12.2019. <<https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/tietoa-rokotuksista/kansallinen-rokotusohjelma/rokotuskattavuus>>. Viitattu 18.3.2021.

Terveydenhoitajaliitto. Terveydenhoitajakoulutus. <<https://www.terveydenhoitajaliitto.fi/ammatti/terveydenhoitajakoulutus>>. Viitattu 15.9.2021.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauseräilyjen käsitteleminen Suomessa. <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Viitattu 19.3.2021

Typpö, Juha 2021. Toimittajat soluttautuivat rokotevastaiseen liikkeeseen, ja hätkädyttävä dokumentti siitä on nyt Ylellä – Tunnettu suomalainen ”rokotekriitikko” kutsuu holokaustia valheeksi. Helsingin Sanomat 16.2.2021. <<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000007806688.html>>. Viitattu 24.3.2021.

Vrdelja, Mitja & Kraigher, Alenka & Verčič, Dejan & Kropivnik, Samo 2018. The growing vaccine hesitancy: exploring the influence of the internet. *The European Journal of Public Health* 28 (5). 934–939.

World Health Organization 2019. Ten threats to global health in 2019. <<https://www.who.int/news-room/spotlight/ten-threats-to-global-health-in-2019>>. Viitattu 18.3.2021.

Zarobkiewicz, Michal Konrad & Zimecka, Aleksandra & Zuzak, Tomasz & Cieslak, Dominika & Rolinski, Jacek & Grywalska, Ewelina 2017. Vaccination among Polish university students. Knowledge, beliefs and anti-vaccination attitudes. *Human Vaccines & Immunotherapeutics* 13 (11). 2654–2658. <<https://doi.org/10.1080/21645515.2017.1365994>>. Viitattu 16.9.2021.

Valitut tutkimusartikkelit

	Tekijät, vuosi ja julkaisulehti	Tutkimusartikkelin nimi	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	Tutkimusmenetelmä ja otoskoko	Keskeiset tulokset
1	Luyten, Jeroen & Desmet, Pieter & Dorgali, Veronica & Hens, Niel & Beutels, Philippe. 2013. European Journal of Public Health.	Kicking against the pricks: vaccine sceptics have a different social orientation	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Triandis ja Gelfandin sosiaalisen orientaation asteikon avulla, liittykö vastaajien asenteet rokkotamista kohtaan heidän sosiaaliseen suuntautuneisuuteensa eli siihen, miten he kokevat ylipäänsä suhteensa toisiin ihmisiin ja yhteiskuntaan.	Väestökysely, johon osallistui 1050 henkilöä Belgian Flanderissa. Vastajat saivat päättää, vastasivatko sähköisesti vai kirjeitse.	Tutkimuksessa havaittiin, että rokotteisiin ja rokottamiseen skeptisesti suhtautuvilla on erilainen sosiaalinen suuntautuminen, huolimatta useista muuttujista.
2	Vrdelja, Mitja & Kraigher, Alenka & Verčič, Dejan & Kro-pivnik, Samo. 2018. The European Journal of Public Health.	The growing vaccine hesitancy: exploring the influence of the internet.	Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää tapoja, joilla kommunikoida rokotuksista pienten lasten äitien kanssa käyttäen apuna	Kyselytutkimus, johon osallistui 1740 äitiä, jotka olivat synnyttäneet vuosina 2014 tai 2015 Sloveniassa.	Tutkimus osoitti, että äidit reagoivat passiivisesti rokotusinformaatioon, riippumatta siitä, hakevatko he tietoa tarkoituksellisesti vai törmäävätkö he siihen sattumalta. Useimmiten äidit etsivät tietoa rokotuk-

			STOP-teoriaa (the Situational Theory of Publics).		sista verkosta tai ystävil-tään. Eniten tietoa rokotta-misesta etsivät ne äidit, jotka olivat eniten huolis-saan rokotteiden turvalli-suudesta. Äidit, jotka epä-levät rokotteiden turvalli-suutta ja pelkäävät niiden haittoja, suosivat yleensä vaihtoehtohoitoja, kuten homeopatiaa, kiropraktiik-kaa, akupunktiota ja yrtti-terapiaa.
3	Zarobkiewicz, Michal Konrad & Zimecka, Aleksandra & Zuzak, Tomasz & Cieslak, Dominika & Rolinski, Jacek & Grywalska, Ewelina. 2017. Human Vaccines & Immunotherapeutics.	Vaccination among Polish university students. Knowledge, beliefs and anti-vaccination attitudes.	Tutkimuksen päätavoit-teena oli tutkia nuorten puolalaisten aikuisten rokotusasenteita ja varmistaa onko yleissivis-tävällä koulutuksella tai varsinaisella lääketie-teellisen tietämyksen tasolla yhteys positiivi-sempaan asenteeseen rokotteita kohtaan.	Sähköinen kyselytutki-mus, johon vastasi 1386 puolalaista yli-opisto-opiskelijaa, joista 617 opiskeli lää- ketieteen oppilaitok- sissa ja 769 muissa op- pilaitoksissa.	95,24 % kaikista vastaa- jista ilmoitti olevansa ha- lukkaita rokottamaan lap- sensa. Lääketieteen opis- kelijoista halukkaita oli jopa 98,70 % ja muiden alojen opiskelijoista 92,46 %. Osallistujista 47,19 % oli ollut yhteydessä roko- tusvastaiseen propagan- daan vähintään kerran elämässään ja 42,64 % tiesi rokotusvas- taisen liikehännän ole- massaolosta. 45,35 % kai-

					<p>kista vastaajista pitivät tällaista liikehdintää negatiivisena ilmiönä</p> <p>(51,52 % lääketieteen opiskelijoista ja 33,86 % muiden alojen opiskelijoista).</p> <p>Rokotusasetteet erosivat huomattavasti lääketieteen ja muiden alojen yliopisto-opiskelijoiden välillä. Muiden kuin lääketieteellisten yliopistojen opiskelijoiden rokotustietämys ja</p> <p>-tietoisuus olivat melko huonoja, selvästi alhaisempia kuin lääketieteen opiskelijoiden.</p>
4	Guay, Maryse & Gosselin, Virginie & Petit, Geneviève & Baron, Geneviève & Gagneur, Arnaud. 2019. Human Vaccines & Immunotherapeutics.	Determinants of vaccine hesitancy in Quebec: a large population-based survey	Tutkimuksen tarkoituksena oli tunnistaa rokote-epäröintiin vaikuttavat tekijät suuren alueellisen väestön keskuudessa.	Strukturoitu puhelinkysely, joka toteutettiin numeroiden satunnaisvalinnalla itäisten kuntien alueella Quebecissa. Haastatteluja tehtiin yhteensä 8737.	Kaikista vastaajista 32,2 % oli rokote-epäröiviä. Useat uskomukset liittyivät merkittävästi rokote-epäröintiin: usko, että lapset saavat liikaa rokotteita, usko siihen, että terveet elämäntavat voivat

					poistaa rokotustarpeen ja usko siihen, että vaihtoehdoisen lääketieteen käytäntöjen käyttö voi poistaa rokotustarpeen.
5	Martinez-Berman, Lisset & McCutcheon, Lynn & Huynh, Ho P. 2020. Psychology, Health & Medicine. 18.6.2020.	Is the worship of celebrities associated with resistance to vaccinations? Relationships between celebrity admiration, anti-vaccination attitudes, and beliefs in conspiracy	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, onko rokotusvastaisilla asenteilla yhteys julkisuuden henkilöiden ihailuun.	Sähköinen kyselytutkimus, johon osallistui 320 henkilöä Amazon Mechanical Turk palvelusta Yhdysvalloissa.	Rokotusvastaisilla asenteilla ja yleisellä kiinnostuksella julkisuuden henkilöitä kohtaan, oli yhteys, mutta yleinen julkisuuden henkilöiden ihailu ei vaikuttanut ihmisten luottamukseen rokotuksien hyötyjä kohtaan. Ihmiset, jotka ihailivat vahvasti julkisuuden henkilöä, olivat enemmän huolissaan rokotteiden haittavaikutuksista, rokotteiden liiketaloudellisesta hyödystä sekä saattavat suosia luonnollista immuniteettia. Julkisuuden henkilöiden vakavampi ihailu oli yhteydessä salaliittoteorioihin uskomiseen.

6	Hirth, Jacqueline M. & Fuchs, Erika L. & Chang, Mihyun & Fernandez, Maria E. & Berenson, Abbey B. 2019. Vaccine. 37 (4), 595–601.	Variations in reason for intention not to vaccinate across time, region, and by race/ethnicity, NIS-Teen (2008–2016)	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten syyt HPV rokotuksesta kieltäytymiseen muuttuvat Yhdysvaltojen eri alueilla, eri aikoina ja rodun/etnisyyden mukaan.	Puhelinkysely satunnaisesti valittujen 13–17-vuotiaiden nuorten vanhemmille nuorten rokotustilasta vuosittain vuosina 2008–2016. Tutkimukseen osallistui vuosina 2008–2016 143 721 vanhempaa.	Yleisin syy rokote-epäröintiin oli vanhempien tunne siitä, että HPV rokote ei ollut tarpeellinen/välttämätön. Muita yleisiä syitä olivat rokotteen tarjoajan suosituksen puute ja tiedon puute. Monet yleiset syyt rokotuksesta kieltäytymiseen vaihtelivat rodun/etnisyyden mukaan. Syyt, miksi vanhemmat eivät rokotaneet lastaan, vaihtelivat jonkin verran alueellisesti, mutta ei merkittävästi. Rokotuksesta kieltäytyjien osuus väheni vuodesta 2010 (72 %) vuoteen 2016 (58 %).
7	Hägglom, Tony & Oksi, Jarmo & Rintala, Esa 2019. Lääkäri-lehti 74 (4), 187–192.	Terveysthuollon henkilöstön asenteet influenssarokotusta kohtaan	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää henkilökunnan asenteita kausi-influenssarokotusta kohtaan, jotta voi-	Sähköinen kyselytutkimus TYKS:n henkilökunnan halukkuudesta ja perusteista ottaa kausi-influenssarokote vuosina 2010 ja 2015. Kysely suunnattiin koko	TYKS:in tutkimuksen (2015) mukaan influenssarokotuksen tulevana kautena aikoi ottaa yli 60 % vastanneista. Vuonna 2015 rokotuksesta kieltäy-

			<p>daan paremmin ymmärtää rokotuskäyttämistä.</p>	<p>henkilöstölle ja vuonna 2010 kyselyyn vastasi 1085 työntekijää (16,7 %), ja vuonna 2015 vastaajia oli 2792 (41,8 %).</p> <p>Kyselytutkimus Raision terveyskeskussairaalan hoitohenkilökunnan asenteista kausi-influenssarokotuksia kohtaan vuonna 2017. Kysely suunnattiin koko henkilöstölle ja kyselyyn vastasi 32 työntekijää (46 %).</p>	<p>tymiseen vaikuttivat yleisimmin huoli haittavaikutuksista, muut syyt sekä näkemys, etteivät perusterveet työntekijät tarvitse rokotusta.</p> <p>Raision tutkimuksen mukaan yli 80 % aikoi ottaa influenssarokotuksen tulevana kautena. Raision kyselytutkimuksessa syitä, miksei ollut aiemmin ottanut rokotusta, olivat oman terveydentilan kokeminen niin hyväksi, ettei katso tarvitsevänsä rokotusta sekä haittavaikutusten pelko. Lisäksi influenssarokotteen tehoa epäiltiin ja esille nousi huoli itsemääräämisoikeuden menettämisestä.</p> <p>Nuoremmat olivat rokotteiden hyötyjä ja haittoja punnitessa vanhempia ikäryhmiä kriittisempiä.</p>
--	--	--	---	---	---

8	Baumgaertner, Bert & Carlisle, Juliet E. & Justwan, Florian 2018. PloS One 13 (1).	The influence of political ideology and trust on willingness to vaccinate	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten poliittinen ideologia ja luottamus vaikuttavat rokotusasenteisiin influenssan, hinkuuskän ja tuhkarokon osalta.	Kansallinen verkkokysely Yhdysvalloissa, joka lähetettiin 1006 henkilölle, jotka kuvasivat Yhdysvaltojen aikuisväestöä.	<p>Ideologialla on tutkimuksen mukaan vahva ja tilastollisesti merkittävä vaikutus rokotusasenteisiin sekä luottamukseen hallituksen lääketieteellisiä asiantuntijoita kohtaan. Konservatiiviset henkilöt jäivät muita henkilöitä todennäköisemmin rokotautumatta tuhkarokkoa, influenssaa ja hinkuuskää vastaan.</p> <p>Ihmiset, jotka eivät luottaneet hallituksen lääketieteellisiin asiantuntijoihin, eivät muita ihmisiä todennäköisemmin ottaneet rokotuksia ja he olivat myös todennäköisemmin konservatiiveja kuin liberaaleja.</p> <p>Vanhemmat henkilöt suhtautuivat hieman nuorta väestöä kielteisemmin rokotuksiin, ja rokotusasenteisiin vaikuttivat tutkimuksen mukaan ainakin osittain yksilön käytössään</p>
---	--	---	---	---	--

					olevat resurssit, kuten tu- lotaso.
--	--	--	--	--	--